

Министерство просвещения Российской Федерации

Министерство образования Иркутской области

Муниципальное образование Нукутский район

МБОУ Тангутская СОШ

РАССМОТРЕНО:
Руководитель ШМО Детство
 Гergenova Л.И.
Протокол №1
от «29» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:
Заместитель директора по УР
 Степанова А.М.
Протокол №1
от «30» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:
Директор
 Иванова А.Э.
Протокол №102
от «30» августа 2023 г.

Рабочая программа

учебного предмета

«бурятский язык»

для 2 класса начального общего образования

на 2023-2024 учебный год

Составитель: Аюшеева Ольга Осиповна
учитель начальных классов

Юрэнхы хуралсалай эмхи зургаануудта үзэгдэхэ 2-дэхи классай «Буряад хэлэн» гэхэн учебно-методическа комплексын (УМК) компонентнууды нэрлэбэл, иимэ хэрэглэхэ гол зүйлнүүдтэй:

1) Эхин шатада буряад хэлэ үзэхэ программа (Авторнуудын: А.Д. Дармаева, Н.П. Евсева, А.Т. Татарова, И.В. Ольхеева);

2) Хуралсалай ном (Авторнуудын: Г-Х.Ц. Гунжитова, Р.С. Дылыкова, Б.Д. Цырендоржиева, А.Д. Дармаева, Л.Х. Алсаева, И.П. Атутова, О.О. Аюшеева, О.М. Барлукова, Л.Е. Боронцова, С.Б. Буинова, Л.М. Мантыкова, И.В. Ольхеева, Н.Д. Петина, В.Г. Танганова, А.Т. Татарова, М.А. Хабаева, И.Н. Хамаганова, В.Б. Хартанова) болон шагнаха аудио;

3) Ажалай дэбтэр;

4) Багшын ном гү, али методическа дурадхалнууд.

Эрхүүгэй можодохи юрэнхы хуралсалай эхин шатада буряад хэлэ үзэхэ *программа* хэрэгэй нормативна документнүүд дээрэ үндэһэлэн зохёогдоһон. Тэдэ документнүүд соо юрэнхы хуралсалай эхин шатада буряад хэлэ яажа үзэхэб гэхэн хүтэлбэри заршамууд үгтэнхэй. Тэдэ хэрэгэй документнүүд гэбэл, иимэ: Эхин хуралсалай шатын федеральна гүрэнэй хуралсалай стандарт (ФГОС НОО); Юрэнхы хуралсалай эхин шатын хуралсалай жэшээтэ программа (Примерная программа НОО). Нэрлэгдэһэн документнүүд соо буряад хэлэ зааха заршамууд, гол зорилгонууд харуулаатай, тиигэхэдэ хуралсалай үедэ хэрэглэгдэжэ байха хуралсалай арга зүйлнүүдтэ тусхай эрилтэнүүд табяатай. Буряад хэлэ зааха удха хуралсалай региональна компонент болодог. Тиимэһээ Эрхүүгэй можодохи Усть-Ордагай тойрогой эмхи зургаанаар баталагдаһан удха тус программа руу оруулагдаһан байна.

Эрхүүгэй можодохи Усть-Ордагай тойрогой хуралсалай эмхи зургаануудта үзэгдэхэ *Хуралсалай ном* хуралсалай түсэбэй ёһоор долоон хоногто 1 час үзэхөөр зохёогдобо. Тиихэдэ тус ном январь хараһаа эхилэн хуралсалалда хэрэглэгдэхэ. Түүрүүшын хахад жэлдэ буряад грамотада хургаха үе эмхидхэгдэхэ. 34 хэшээлдэ тааруу, тэрэ тоодо 28 гол хэшээл, 6 уншалгын хэшээл, ороно. Хуралсалай ном «*Уншагты*», «*Шагнагты*», «*Хэлэгты*», «*Бэшэгты*», «*Бодомжологты*», «*Наадагты*», «*Даабари дүүргэгты*», «*Гурбалдайн гурбан сэсэн*» гэжэ рубрикануудтай. Рубрика бүхэн буряад хэлэлгэ хүгжөөхэ талануудаар дадал шадабари олгохо

тодорхой зорилгонуудтай. Тийхэдэ һуралсалай ном буряад хэлэ үзэхэ болон түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ дадал болон шадабари олгохо зорилгонууды бэелүүлхэ талаар харилсаха б ехэ ушар нүхэсэлтэй байха. Нэрлэбэл: *Би. Минии нүхэд; Минии бүлэ; Минии үдэр. Сүлөө саг; Минии һургуули; Ажал. Мэргэжэл; Гэрэй ба зэрлиг амитад.*

Үшөө тийхэдэ һуралсалай ном аудио хэрэгсэлтэй. Тэрээн соо нэн түрүүн жэнхэни буряад литературна болон нютаг хэлэлгэ шагнуулжа, ойлгуулжа һургаха тодорхой зорилготой, харилсаха ушарнуудтай нягта холбоотой текстнүүд үгтэнхэй байха, шүлэг болон оньһон хошоо үгэнүүд, буряад арадай ёһо заншалһаа баримтанууд байха. Аудиогой текстнүүд, тэрэ тоодо хөөрэлдөөнүүд 7-8 наһатай үхибүүдээр, тийхэдэ үндэр наһатай, дунда наһатай хүнүүдээр уншагдаһан.

Һуралсалай ном соо һурагшадта хэрэгтэй бэшэлгын болон грамматическа дүримүүд үгтэнхэн байха. Тийхэдэ *Гурбалдайн гурбан сэсэн* гэжэ рубрика соо буряад зоной ёһо заншал тухай мэдээсэл үгтэнхэй байха. Тэрэ мэдээсэл аудио соошые байха.

Ажалай дэбтэр. Энэ компонент болохо зүйл соо олон тоото упражненинүүд гү, али даабаринууд үгтэнхэй. Ажалай дэбтэр соохи даабаринуудай гол шэглэл хадаа ФГОС-ой эрилтэтэй тааруу байха — һурагшадта өөрөө шалгаха болон сэгнэхэ дадал шадабари олгохо (ородоор хэлэбэл, навыки контрольно-оценочной самостоятельности). Тиймэһээ үндэһэн даабари — буулгажа бэшэхэ, өөрөө бэшэхэ даабари байха. һурагшадта бэшэһэнээ заагагүй шалгаха арга боломжо үгэхэ хэрэгтэй. Критери гэжэ туһаламжа хэрэглэгдэхэ. Түрүүшын критеринүүд үгтэнхэй байха. Саашадаа һурагшад өөһэдөө критеринүүдые зохёон гаргабалнь ехэ һайнда тоологдохо.

Ажалай дэбтэр соо лексическэ дадал, тийгэхэдэ зарим грамматическа дадал олгохо тодорхой зорилготой даабаринууд бии. Ехэнхи даабаринууд зүб бэшэлгэдэ хандуулаатай. Тийхэдэ *Сэбэр бэшэлгэ* гэхэ рубрика байха.

Уншаха ном соо очеркнүүд, тийхэдэ хүүгэдтэ бэшэдэг уран зохёолшодой бүтээлнүүд оронхой. Тус зохёолнууд үхибүүдэй наһанда тааруулагдаһан, тиймэһээ хэмжээнь багахан. Уншаха болон уншаһан тухайгаа хөөрэхэ, хэлэхэ дадал хүгжөөхэ тодорхой зорилгонуудтай. Тэрэл зорилго бэелүүлхын тула *Зүбөөр ба түргэнөөр уншагты* гэжэ рубрикатайгаар текстнүүд үгтэнхэй. Үхибүүд уншахадаа, үгэнүүдэй илгаатай хуби зүбөөр үгүүлжэ уншаха болоно. Тус зохёолнууд хээшээлнүүдтэ — 6 хэшээлдэ — тийхэдээ өөрөө уншаха ажаябуулгалда хэрэглэгдэхэ. Эхин һуралсалай шатын ФГОС-оор «Смысловое чтение» гэжэ эрилтэтэй тааруу байха. Ямар шэглэлнүүдтэйб гэхэдэ, иимэнүүд:

- юун тухай хэлэгдэһые ойлгохо;
- хөөрэгшэ хэн бэ гэжэ ойлгохо, элирүүлхэ;
- болоһон үйлэ хэрэгүүдые гаргаха, тэдэнэй хубарил харуулха;
- болоһон үйлэ хэрэгүүдэй газар болон саг тодоруулха;
- хэрэгтэй мэдээсэл гаргаха;
- геройнуудые зураглаха;
- геройнуудай үйлэ хэрэгтэ өөрын сэгнэлтэ үгэхэ;
- мэдээсэл бэшэгһээ таблица болгохо;
- текстын гол сэдэб элирүүлхэ.

Методическа заабаринууд гү, али *Багшын ном* соо 2-дэхи класста үзэгдэхэ Буряад хэлэн гэхэн УМК-гай тобшо тодорхойлол, гол зорилгонууд, удха харуулаатай. Тэрээн соо буряад хэлэ үзэхэ түсэблэл, хэшээнүүдые эмхидхэхэ жэшээтэ дурадхал-заабаринууд болон шалгалтын хүдэлмэринүүд үгтэнхэй.

«Буряад хэлэн 2 класс» гэхэн УМК-гай тодорхойлол

1. Юрэнхы хуралсалай эхин шатын хуралсалай ФГОС-ой болон Эхин шатын хуралсалай жэшээтэ программын эрилтэнүүдтэ тааруу, эхин хургуулида буряад хэлэ зааха багшанарай болон педагогуудай экспертизэ гараһан, Эрхүүгэй можын Эрдэм хуралсалай яаманһаа зүбшөөлтэй.

2. Эхин хургуулида буряад хэлэ зааха болон эхин хургуулида ондоо предметүүдые зааха номуудые зохёохо дүй дүршэл дээрэ үндэһэлэнхэй.

3. Грамматическа бэшэ, харин харилсаха гол шэглэлтэй. Тии-мэһээ аналитическэ бэшэ, харин синтетическэ гол заршамтай. Харилсажа хургаха гол эшэтэй, текстһээ эхитэй, тэрэ текстын удхаар олон ондоо харилсаха ушар зохёолгоотой, тэрэл текст Үхибүүдэй хэлэхэ, хөөрэхэдэ эталон боложо үгэхэ аргатай.

4. Нэгэдэхи классай хурагшын наһанай хэмжээндэ тааруу гү, али тааруулагдан абтаһан удхатай, тэрэ тоодо буряад арадай соёл, ёһо заншал, түүхэхэ баримтануудтай, хүгжөөхэ даабаринуудтай, тэрэ тоодо проектнэ даабаринуудтай. Даабаринуудые дүүргэхэдэ хурагшад олон ондоо хэрэгсэл хэрэглэхэ аргатай.

5. Үхибүүдэй ажабайдалда ушаржа байдаг, үнэхөөрөө дайрал-дадаг харилсаха ушарнуудтай. Тэдэ ушарнууд хурагшадтай нэгэ наһатай персонаж-үхибүүдэй, тэдэнэй нүхэд болон эжы абанарай ажабайдалтай тааруу.

6. Харилсаха ушарнуудын хүмүүжүүлхэ арга боломжонуудтай.

7. Тус УМК зохёолгодо бүлэг багшанар хабаадаһан байна. Тэдэ Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ Буриадай гүрэнэй ехэ хургуулийн Зүүн зүгэй дээдэ хургуулийн буриад хэлэн болон тэрэниие зааха онол аргын тэнхимэй доцентнүүд болохо Г-Х.Ц. Гунжитова, Р.С. Дылыкова, Б.Д. Цырендоржиевагай, тиихэдэ Эрхүү можын Хуралсал дээшэлүүлхэ дээдэ хургуулийн этнорегиональна хуралсалай тэнхимэй доцент А.Д. Дугаровагай ударидалга доро хүдэлжэ тус УМК зохёогоо.

№	Бүлэгэй нэрэ	Фамили, нэрэ, обог	хургуулийн нэрэ, хаяг
1	Би. Минии нүхэд	Татарова Антонид Трофимовна	МОУ Олойская СОШ tatarova22@mail.ru
		Ольхеева Инга Вячеславовна	МОУ Корсукская СОШ olheeva2017@yandex.ru
2	Минии бүлэ	Алсаева Людмила Хантаевна	МБОУ Нагалыкская СОШ alsaevalh55@gmail.com
		Боронцова Лидия Еремеевна	МБОУ Хохорская СОШ borontsoeva65@mail.ru
3	Минии үдэр. Сүлөө саг	Мантыкова Людмила Александровна	МБОУ Тангутская СОШ, mila.mantykova@mail.ru
		Хабаева Маргарита Александровна	МБОУ Хадаханская СОШ mahutova-rita@yandex.ru
		Аюшеева Ольга Осиповна	МБОУ Тангутская СОШ ausheeva.olgao@yandex.ru
4	Минии хургуули	Танганова Валентина Геннадьевна	МБОУ Хоготовская СОШ, valtand78@yandex.ru
		Буинова Соелма Владимировна	МБОУ Гаханская СОШ, buinova1966@mail.ru
5	Мэргэжэл	Хамаганова Ирина Николаевна	МБОУ Обусинская СОШ khamaganovairal207@gmail.com
		Барлукова Ольга Матвеевна	МБОУ Обусинская СОШ barlukova67@mail.ru
6	Гэрэй ба зэрлиг амитад	Атутова Инна Петровна	МБОУ Бурят-Янгутская СОШ atutovainna1973@mail.ru
		Хартанова Валентина Борисовна	МБОУ Бильчирская СОШ hartanova@list.ru
7	Зурагууд болон Ажалай дэбтэр	Петина Наталья Даниловна	МКОУ Ныгдинская СОШ Nigda2010@yandex.ru

2-дэхи класста буряад хэлэ зааха гол зорилго

Түрэл буряад хэлэн дээрэнэ үхибүүдые тэдэнэй наһанай хэм-жээндэ тааруугаар харилсуулжа хургахадаа, шагнаха, хэлэхэ, уншаха, бэшэхэ дадал болон шадабаритай болгохо гээшэ *гол зорилго* болоно.

Энэ гол зорилго *тодорхой зорилгонуудаар* бээлүүлэгдэнэ. Тэдэниие *нэрлэбэл*, иимэнүүд:

1) эхин хургуулида хурадаг үхибүүдэй арга боломжо болон эрилтэдэ тааруугаар аман болон бэшэгэй хэлэлгыень бүрилдүүлхэ;

2) ном, дэбтэр, уншаха номой удхаар эхин хургуулида хурадаг үхибүүдые өөһэдынь наһанай үхибүүдэй ажабайдалтай, түрэл арадайнь ёһо заншал, соёл, түүхэ, буряад уран зохёолшодой бүтээлнүүдтэй танилсуулха, түрэл буряад хэлэндэнь тусхай хандаса хүмүүжүүлхэ;

3) буряад хэлэ зааха үедөө эхин хургуулида хурадаг үхибүүдэй хэлэхэ, ухаан бодолоо гүйлгэхэ, оршон тойрониие шудалха шадабари, тиихэдэ юрэнхылэгдэһэн (ородоор, универсальные) хуралсалай шадабари найжаруулха, хүгжөөхэ;

4) түрэл буряад хэлээ шудалха, ойлгохо, тэрээн дээрээ харилсаха дура, хүсэл түрүүлэн хүгжөөхэ;

5) буряад хэлэ зааха үедөө олон ондоо арга боломжо хэрэглэн эхин хургуулида хурадаг үхибүүдые хайн хүнүүд болгон хүмүүжүүлхэ.

2-дэхи класста буряад хэлэ үзэлгын үрэ дүнгүүдтэ табигдаха эрилтэнүүд

Предметнэ:

Хуралсалай программын ёһоор үгтэһэн 6 харилсаха томо ушарнуудай сэдэбүүдэй удхаар хурагшадые хэлүүлжэ, шагнуулжа, уншуулжа, бэшүүлжэ хургаха.

Предметнэ дадал болон шадабари бүрилдүүлхэ ба хүгжөөхэ ажаябуулгада табигдаха эрилтэнүүд:

Аман хэлэлгын дадал бүрилдүүлгэдэ табигдаха эрилтэнүүд: *Хэлэхэ модельнүүдые ойлгожо абаад, тэдэнээ хэрэглэн эгээ олон 30-аад үгэтэй текст хэлэхэ. Хэлэхэдээ логико баримталха, түргэн ба удаан аялгануудые, хатуу ба зөөлэн хашалгануудые зүб үгүүлэн хэлэхэ.*

Шагнаха дадалда эрилтэнүүд: *Багахан 30-аад үгэтэй текст шагнаад ойлгохо. Табигдаһан асуудалда харюусаха, даабари дүүргэхэ.*

Уншаха дадалда эрилтэнүүд: *Бэшээтэй текст үелэн тиигэхэдэ, үелэн уншалгаһаа бүхэли үгэнүүдтэ орон уншаха. Уншахадаа, түргэн ба удаан аялгануудые, хатуу ба зөөлэн хашалгануудые зүб уншаха.*

Минута соо 25-30 үгэ уншаха. Уншаһанаа ойлгохо, асуудалнуудта харюусаха, даабаринуудые дүүргэхэ.

Нэрлэгдэһэнһээ гадна уншуулхадаа, иимэ гол даабаринуудые дүүргэжэ шадаха дадал болон шадабаритай болгохо: юун тухай хэлэгдэһые ойлгохо, тэрээн тухай хөөрэхэ; хөөрэгшэ хэн бэ гэжэ ойлгохо, элирүүлхэ, тэрээн тухай хөөрэхэ; болоһон үйлэ хэрэгүүдые гаргаха, тэдэнэй һубарил харуулха; болоһон үйлэ хэрэгүүдэй газар болон саг тодоруулха; хэрэгтэй мэдээсэл гаргаха, тэрээн тухай хөөрэхэ; геройнуудые зураглаха; геройнуудай үйлэ хэрэгтэ өөрын сэгнэлтэ үгэхэ; мэдээсэл бэшэгһээ таблица болгохо; текстын гол сэдэб элирүүлхэ, тэрээн тухай хөөрэхэ.

Бэшэхэ дадалда эрилтэнүүд: Буулгажа бэшэжэ һураха, бэшэхэдээ аялган ба хашалган үзэгүүдые гээхэгүй, түргэн ба удаан аялгануудые зүб буулгаха, мэдүүлэлнүүдые зүбөөр бэшэхэ.

Метапредметнэ:

Һурагша бүхэндэ өөрынгөө уншалга, шагналга, аман хэлэлгэ, бэшэлгэ шалгаха дадал, мэдэхэ дээрээ шэнэ юумэ ойлгоһоноо / шадабари нэмэн олоһоноо мэдэрхэ, дадал шадабарияа даабари дүүргэхэдээ хэрэглэхэ дадал олгогдохо. Гадна бүлэглэжэ, сасуулжа, шалгажа, дүн гаргажа һурана.

Личностнэ:

Һурагшад ном соо дурадхагдаһан харилсаанай ушарнуудаар хөөрөлдэхэ, хөөрэхэ, уншаха, шагнаха, бэшэхэ дадалтай болохо. Хоорондоо түрэл хэлэн дээрээ харилсажа һураха. Һурагшадта даабари дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр зүб гү, али буруу хэһэнээ, хэр зэргэ ойлгоһоноо элирүүлхэ, мэдэсээ шалгаха, багшатаяа болон нүхэдтээ дүн гаргаха шадабаритай болохо.

«Буряад хэлэн» гэһэн ном, Ажалай дэбтэр, Уншаха ном соохи сэдэбүүдые үзэхэ, харилсаха ушарнуудтай танилсуулха түсэблэл

№	Бүлэг. Сэдэбүүд	Саг
<i>Бүлэг 1. Би. Минии нүхэд</i>		
1.	Шэнэ һурагша	1 час
2.	Танилсалга	3 час
3.	Уншалгын хэшгээл	1 час
<i>Бүлэг 2. Минии бүлэ</i>		
4.	Минии бүлэ ехэ гү?	1 час

5.	Гэр бүлын хайндэр	1 час
6.	Миний харбалжа	1 час
7.	Ямар бэ?	1 час
8.	Уншалгын хэсээл	1 час
<i>Бүлэг 3. Миний үдэр. Сүлй саг</i>		
9.	Жаргалай үдэр	1 час
10.	Үхибүүдэй наадан	1 час
11.	Баяр амаралтадаа	1 час
12.	А. Богомоевой үдэрэй журам	1 час
13.	Миний нүхэдэй үдэр ямараар үнгэрөөб?	1 час
14.	Уншалгын хэсээл	1 час
<i>Бүлэг 4. Миний хургуули</i>		
15.	Баярай хургуули	1 час
16.	Хургуули хэжэ наадая	1 час
17.	Баяр архитектор болохо	1 час
18.	Хургуулийн һонинууд	1 час
19.	Уншалгын хэсээл	1 час
<i>Бүлэг 5. Ажал. Мэргэжэл</i>		
20.	Баярай аба эжын мэргэжэл	1 час
21.	Жаргалай аба эжы хаана хүдэлдэг бэ?	1 час
22.	Ажал хэхэ — жаргал	1 час
23.	Абамни — барилгашан. Эжымни — эмшэн.	1 час
24.	Уншалгын хэсээл	1 час
<i>Бүлэг 6. Гэрэй ба зэрлиг амитад</i>		
25.	Бардамай гэрэй амитад	1 час
26.	Гэрэй амитадай түл	1 час
27.	Сэсэгмаагай мал ямар бэ?	1 час
28.	Зэрлиг амитад	1 час
29.	Уншалгын хэсээл	1 час
30.	Дабталга	1 час
31.	Шалгалтын хүдэлмэри	1 час
32.	Алдуу усадхаха хүдэлмэри	1 час
	ДҮН	34 час

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ОБЯЗАТЕЛЬНЫЕ УЧЕБНЫЕ МАТЕРИАЛЫ

Уншаха ном, 2 класс, Юрэнхи һуралсалай эмхи зургаануудта хэрэглэдэхэ уншаха ном. Улан – Удэ: «Бэлиг» туб, 2021. – 48 х.

Буряд хэлэн, 2 класс, Юрэнхи һуралсалай эмхи зургаануудта хэрэглэдэхэ ажадай дэбгэр. Улан – Удэ: «Бэлиг» туб, 2021, - 48 х.

Буряд хэлэн, 2 класс, Юрэнхи һуралсалай эмхи зургаануудай багшанарай хэрэглэхэ ном. Улан – Удэ: «Бэлиг» туб, 2020. – 56 х.